

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
w Warszawie**

RWA-61-59/08/MSK

Warszawa, dn. 28 lipca 2009 r.

DECYZJA Nr RWA-12/2009

I. Na podstawie art. 26 ust. 1 w związku z art. 24 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 50, poz. 331 ze zm.) oraz stosownie do treści art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134, poz. 939) w związku z § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 107, poz. 887),

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przeciwko Szkole Głównej Handlowej w Warszawie, uznaje się, że:

1. Stosowanie przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie postanowień wzorców umów wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., poprzez zawarcie we wzorcach umowy zatytułowanych: „Umowa o opłaty za studia w studium licencjackim”, „Umowa o opłaty za studia w studium magisterskim” i „Umowa o opłaty za studia na makro kierunku International Business” następujących postanowień:

A. „Opłaty za naukę oraz opłaty administracyjne i inne określone są w Tabeli opłat ustalonej na każdy rok akademicki zarządzeniem Rektora Uczelni nie później niż dwa miesiące przed rozpoczęciem roku akademickiego” (§ 3 ust. 1 wzorców w związku z § 3 ust. 2 wzorców)

B. „Wysokość opłaty za naukę dla danego roku akademickiego jest (...) ogłaszana przez Uczelnię w Tabeli opłat” (§ 3 ust. 2 wzorców),

stanowi praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, określoną w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i nakazuje się zaniechanie jej stosowania.

2. Niedopełnienie przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie obowiązków wynikających z art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.) poprzez nieokreślenie w umowie zawieranej ze studentem w formie pisemnej warunków odpłatności za studia w zakresie terminów wnoszenia opłat przez studentów oraz wysokości pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym opłat czesnego oraz opłat za powtarzanie zajęć z powodu niezadowolających wyników w nauce oraz wysokości opłat, pobieranych na podstawie

§ 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1364), za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy, **stanowi praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów**, określoną w art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów **i nakazuje się zaniechanie jej stosowania**.

II. Na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) oraz stosownie do treści art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134, poz. 939) w związku z § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 107, poz. 887), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przeciwko Szkole Głównej Handlowej w Warszawie

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

nakłada się na Szkołę Główną Handlową w Warszawie **karę pieniężną w wysokości 271.570,00 zł** (słownie: dwieście siedemdziesiąt jeden tysięcy pięćset siedemdziesiąt złotych), płatną do budżetu państwa, z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 2 ww. ustawy w zakresie opisanym w punkcie I. 1 i I. 2 sentencji niniejszej decyzji.

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura w Warszawie przeprowadził postępowanie wyjaśniające mające na celu wstępne ustalenie, czy postanowienia zawarte we wzorcach wykorzystywanych przy zawieraniu ze studentami umów o naukę na podstawie art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.) i w regulaminach studiów stosowanych przez uczelnie publiczne w Warszawie, nie stanowią niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 Kodeksu cywilnego, co uzasadniałoby podjęcie działań określonych w Kodeksie postępowania cywilnego oraz czy nie stanowią przejawu naruszeń uzasadniających wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

W toku prowadzonego postępowania wyjaśniającego Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwany dalej także Prezesem UOKiK lub Prezesem Urzędu) wystąpił m.in. do Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (dalej również jako: Uczelnia, Szkoła lub SGH) o przesłanie wszelkich stosowanych na poszczególnych rodzajach i typach studiów (studiach niestacjonarnych, podyplomowych, MBA) wzorców umów w rozumieniu art. 384 § 1 Kodeksu cywilnego, w szczególności wzorów umów o naukę, kwestionariuszy zgłoszeń, podań o przyjęcie na uczelnię, regulaminów studiów i innych dokumentów określających prawa i obowiązki studentów. W odpowiedzi na wezwanie Prezesa Urzędu Uczelnia przesłała m.in. wzór „Umowy o opłaty za studia w studium licencjackim”, wzór „Umowy o opłaty za studia w studium magisterskim” oraz wzór „Umowy o opłaty za studia na makrokierunku International Business”.

Wyniki kontroli treści warunków zawartych w ww. wzorcach umownych dały podstawę do sformułowania zarzutów stosowania przez Uczelnię praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, o których mowa w art. 24 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.).

Mając na uwadze powyższe ustalenia, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura w Warszawie postanowieniem z dnia 22 września 2008 r. wszczął postępowanie w związku z podejrzeniem stosowania przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na:

I. stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43 poz. 296 ze zm.), poprzez zawarcie we wzorcach umowy zatytułowanych „Umowa o opłaty za studia w studium licencjackim”, „Umowa o opłaty za studia w studium magisterskim” i „Umowa o opłaty za studia na makro kierunku *International Business*” postanowień o treści:

1. „Opłaty za naukę oraz opłaty administracyjne i inne określone są w Tabeli opłat ustalonej na każdy rok akademicki zarządzeniem Rektora Uczelni nie później niż dwa miesiące przed rozpoczęciem roku akademickiego” (§ 3 ust. 1 wzorców)
2. „Wysokość opłaty za naukę dla danego roku akademickiego jest (...) ogłaszana przez Uczelnię w Tabeli opłat” (§ 3 ust. 2 wzorców),

co może stanowić naruszenie art. 24 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów,

II. niedopełnieniu obowiązków wynikających z art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.) poprzez nieokreślenie w umowie zawieranej ze studentem w formie pisemnej warunków odpłatności za studia w zakresie terminów wnoszenia opłat przez studentów oraz wysokości, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, opłat czesnego oraz opłat za powtarzanie zajęć z powodu niezadowolających wyników w nauce oraz wysokości opłat, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1364), za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy, co może stanowić praktykę, określoną w art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Odpowiadając na zawiadomienie Prezesa Urzędu o wszczęciu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, Uczelnia pismem z dnia 9 października 2008 r. ustosunkowała się do postawionych jej zarzutów, kwestionując ich zasadność. Stosowne informacje i wyjaśnienia żądane przez Prezesa Urzędu SGH przekazała ponadto w pismach z dnia 9 lutego 2009 r. i 9 kwietnia 2009 r.

Pismem z dnia 20 kwietnia 2009 r. Prezes Urzędu zawiadomił Uczelnię o zakończeniu postępowania dowodowego w przedmiotowej sprawie. Jednocześnie został stronie wyznaczony termin na zapoznanie się z aktami sprawy.

Mimo stosownego zawiadomienia, Uczelnia nie skorzystała z uprawnienia do zapoznania się z całością akt sprawy.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił, co następuje:

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie jest uczelnią publiczną, działającą na podstawie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i przepisów wykonawczych wydanych do tej ustawy. Jednym z podstawowych zadań Uczelni jest kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej. Kształcenie to odbywa się w formie nieodpłatnych studiów stacjonarnych i odpłatnych studiów niestacjonarnych oraz odpłatnych studiów stacjonarnych prowadzonych przez Uczelnię w języku obcym. Stosownie bowiem do treści art. 99 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym uczelnia publiczna może pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne związane m.in. z kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych i prowadzeniem studiów w języku obcym.

Zgodnie z art. 160 ust. 3 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej.

SGH zawiera ze studentami studiów niestacjonarnych i studiów stacjonarnych prowadzonych w języku obcym umowy określające warunki odpłatności za studia w formie pisemnej. Przy zawieraniu takich umów Uczelnia od 18 czerwca 2007 r. posługuje się wzorcami umów w rozumieniu art. 384 k.c. zatytułowanymi: „*Umowa o opłaty za studia w studium licencjackim*” oraz „*Umowa o opłaty za studia w studium magisterskim*” a od dnia 17 lipca 2007 r. Szkoła stosuje wzór „*Umowy o opłaty za studia na makro kierunku International Business*”. Jak wskazuje § 1 ww. wzorców, przedmiotem umowy jest określenie na podstawie art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym warunków odpłatności za studia, przy czym jak wynika z treści umów, umowy te są zawierane ze studentami odpowiednio - wyższych studiów niestacjonarnych: pierwszego stopnia licencjackich, i drugiego stopnia magisterskich oraz studiów prowadzonych w języku angielskim.

Prezes UOKiK ustalił, iż Szkoła w wykorzystywanych przez siebie wzorach umów stosuje następujące postanowienia.

W § 3 ust. 1 „*Umowy o opłaty za studia w studium licencjackim*”, „*Umowy o opłaty za studia w studium magisterskim*” oraz „*Umowy o opłaty za studia na makro kierunku International Business*” znajduje się postanowienie o treści: „*Opłaty za naukę oraz opłaty administracyjne i inne określane są w Tabeli opłat ustalonej na każdy rok akademicki zarządzeniem Rektora Uczelni nie później niż dwa miesiące przed rozpoczęciem roku akademickiego*”. W § 3 ust. 2 tych wzorców zamieszczone jest natomiast postanowienie o treści: „*Wysokość opłaty za naukę dla danego roku akademickiego jest (...) ogłaszana przez Uczelnię w Tabeli opłat*”.

Ponadto, Prezes Urzędu ustalił, iż stosowane przez Uczelnię wzorce umowne „*Umowa o opłaty za studia w studium licencjackim*”, „*Umowa o opłaty w studium magisterskim*” i „*Umowa o opłaty w za studia na makro kierunku International Business*” nie określają wysokości opłat, pobieranych od studenta w trakcie trwania studiów. Wzorce umów stosowane przez SGH w § 2 zobowiązują studenta do terminowego uiszczania opłat za naukę na studiach oraz opłat administracyjnych i innych, zgodnie z postanowieniami umowy. Wzorce te nie określają jednak zakresu tych opłat, ich wysokości ani terminów ich uiszczania. We wszystkich tych kwestiach wzorce odsyłają do ogłoszeń w formie Tabeli opłat wprowadzanych zarządzeniem Rektora Szkoły.

W trakcie postępowania Uczelnia przedstawiła swoje stanowisko wobec stawianych jej zarzutów.

Ad. I pkt 1 sentencji decyzji

Uczelnia nie uznała za zasadny postawiony jej zarzut stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na stosowaniu postanowień tożsamyh z treścią klauzul wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. SGH wskazała, iż informowanie studentów o wysokości opłat w tabelach opłat wprowadzonych zarządzeniem Rektora stanowi przyjętą od dawna i zgodną ze zwyczajami akademickimi formę komunikowania się uczelni ze studentami. Uczelnia podniosła, iż: *„Forma ta ma uzasadnienie w tym, że studentów na uczelni jest wielu i co najważniejsze są oni członkami społeczności akademickiej mającymi istotny wpływ na funkcjonowanie uczelni. Nie są, więc oni takimi konsumentami jak np. osoby korzystające z usług przedsiębiorców lub instytucji kulturalnych takich jak kino, teatr czy dyskoteka.”* Szkoła stwierdziła także, że przyjęta przez nią forma komunikowania jest istotnie tańsza niż prowadzenie korespondencji indywidualnej takiej jak np. aneksy do umów o odpłatności, konieczne w razie zamieszczania stawek opłat w samej umowie. W ocenie Uczelni, mniejsze koszty komunikacji oznaczają mniejsze koszty prowadzenia studiów – a to z kolei przekłada się na niższe opłaty za studia. Zdaniem SGH, stosowanie zbiorowej komunikacji, (do której - według oceny Uczelni - studenci są przyzwyczajeni i potrafią z niej korzystać) leży właśnie w interesie konsumentów.

Ad. I pkt 2 sentencji decyzji

Uczelnia nie uznała również za zasadny postawiony jej zarzut stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegającej na nieokreśleniu w umowie zawieranej ze studentami warunków odpłatności za studia w zakresie opłat, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowolających wyników w nauce, za zajęcia nieobjęte planem studiów, kursy dokształcające oraz opłat, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1364) za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy, dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu.

Odnosząc się do przedmiotowego zarzutu Szkoła wskazała, iż brak w umowach zawieranych ze studentami określenia terminów wnoszenia opłat jest - z jednej strony - konsekwencją przyjętego zróżnicowanego terminarza wnoszenia poszczególnych opłat, - z drugiej strony - przyjętego w SGH tradycyjnego systemu zbiorowego komunikowania się ze studentami. Szkoła wskazała, że skoro stawki opłat znajdują się poza umową, to wobec tego terminarz wnoszenia tych opłat też zawarty jest poza umową, w odpowiedniej tabeli, publikowanej zgodnie z przyjętymi w Uczelni zasadami. Szkoła nie wskazała jednakże, w jaki sposób publikowane są przedmiotowe tabele opłat.

Szkoła podniosła również, iż – w jej ocenie – nieokreślenie przez nią w umowach zawieranych ze studentami wysokości opłat w zakresie powtarzania zajęć z powodu niezadowolających wyników w nauce wynika z faktu, iż art. 99 ust. 1 nie przewiduje takich opłat w odniesieniu do studiów niestacjonarnych, na których opłaty te są częścią opłat za studia i nie muszą być odrębnie ustalone.

Ponadto, zdaniem Uczelni, znaczenie i zakres użytego w przepisie art. 160 ust. 3 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym określenia „odpłatności za studia” należy oceniać w kontekście art. 70 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna, a ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością. Szkoła podniosła, iż konstytucyjne pojęcie

odpłatności za studia odnosi się wyłącznie do usług edukacyjnych. Z uwagi na powyższą okoliczność, brak uregulowania w wykorzystywanych przez Szkołę umowach warunków odpłatności za wydanie dokumentów związanych z tokiem studiów tj. za czynności nie będące usługami edukacyjnymi w ujęciu konstytucyjnym – zdaniem Uczelni – nie jest naruszeniem art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo szkolnictwie wyższym i w konsekwencji nie może być oceniane jako praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów.

Uczelnia podniosła jednocześnie, iż opłaty za wydanie dokumentów związanych z tokiem studiów są pobierane także od studentów studiów stacjonarnych tj. studiów nieodpłatnych, do których art. 160 ust. 3 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym nie ma zastosowania.

SGH podniosła ponadto, że relacja uczelnia – student ma charakter administracyjnoprawny, a nie cywilnoprawny. Uczelnia publiczna jest zakładem administracyjnym i jako taka jest uprawniona do nawiązywania stosunków administracyjnoprawnych z użytkownikami zakładu – studentami. Istotę władztwa zakładowego Uczelni stanowi upoważnienie organów tego zakładu do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych ze studentami. Przyjęcie studenta w poczet użytkowników zakładu następuje w drodze decyzji, w wyniku której student staje się podmiotem praw i obowiązków wynikających zarówno z przepisów powszechnie obowiązujących (ustaw i normatywnych aktów wykonawczych), jak i ze statutów oraz regulaminów zakładowych. Wiązą go zatem przepisy zawarte w aktach wewnętrzzakładowych, co dotyczy także aktów odnoszących się do odpłatności za studia.

Uczelnia podkreśliła, że dotyczy to także odpłatności za studia. Jednym z aktów potwierdzających przystąpienie do uczelni jako zakładu administracyjnego jest umowa o odpłatności za studia, w której student zobowiązuje się do ponoszenia opłat określanych przez Rektora w wydawanych przez niego aktach wewnętrznych – zarządzeniach i decyzjach. Odesłanie w umowie do tych aktów jest zatem zgodne z istotą uczelni publicznej jako zakładu administracyjnego.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zważył, co następuje.

Zgodnie z treścią art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, *zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów*. Przepis art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów definiuje praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów jako godzące w te interesy bezprawne działania przedsiębiorcy.

Nie ulega wątpliwości, iż studenci, z którymi uczelnia zawiera umowy o odpłatną naukę na studiach niestacjonarnych, są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c., tj. osobami fizycznymi dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą, a zatem, stosownie do przepisu art. 4 ust. 12 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, są także konsumentami w rozumieniu tej ustawy. Wszelkie działania wymierzone w interesy tej grupy podmiotów mogą być więc oceniane w aspekcie naruszenia przepisu art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Przepis art. 24 ust. 2 ww. ustawy zawiera przykładowe wyliczenie zachowań przedsiębiorców uważanych za naruszające zbiorowe interesów konsumentów. W otwartym katalogu zakazanych praktyk ustawodawca umieścił: stosowanie postanowień wzorów umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (pkt 1), naruszenie przez przedsiębiorcę obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji (pkt 2), nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji (pkt 3).

Aby określone zachowanie mogło zostać uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów konieczne jest łączne spełnienie trzech przesłanek, mianowicie

zaistnieć musi - po pierwsze - działanie przedsiębiorcy, które - po drugie - jest bezprawne oraz - po trzecie - narusza zbiorowe interesy konsumentów.

Przedsiębiorca

Uczelnia jako podmiot świadczący odpłatnie usługi edukacyjne spełnia przesłanki uznania jej za przedsiębiorcę. Przez „przedsiębiorcę” rozumie się (1) przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, a także (2) osobę fizyczną, osobę prawną a także jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jak również (3) osobę fizyczną wykonującą zawód we własnym imieniu i na własny rachunek lub prowadzącą działalność w ramach wykonywania takiego zawodu, (4) osobę fizyczną, która posiada kontrolę nad co najmniej jednym przedsiębiorcą, choćby nie prowadziła działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli podejmie dalsze działania podlegające kontroli koncentracji (5) związek przedsiębiorców (art. 4 ust. 1 lit a, b c i d ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów).

W ocenie Prezesa Urzędu, Uczelnia w zakresie, w jakim świadczy odpłatnie usługi edukacyjne na rzecz studentów studiów niestacjonarnych i studiów prowadzonych w języku obcym, ma status przedsiębiorcy na gruncie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 ze zm.). Stosownie do przepisu art. 4 pkt 1 w zw. z art. 2 ww. ustawy, przedsiębiorcą w rozumieniu tej ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą tj. zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły.

Zawarte w przepisach ustawy o swobodzie działalności gospodarczej pojęcie przedsiębiorcy opiera się na dwóch kryteriach: podmiotowym i funkcjonalnym.

Pierwsze z przywołanych kryteriów tj. kryterium podmiotowe ogranicza zakres tego pojęcia do trzech kategorii podmiotów: osób fizycznych, osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Uczelnia ma osobowość prawną, o czym stanowi art. 12 Prawa o szkolnictwie wyższym, nie budzi zatem wątpliwości, iż spełnia kryterium podmiotowe uznania jej za przedsiębiorcę na gruncie przywołanej definicji.

Drugie kryterium pojęcia przedsiębiorcy tj. element funkcjonalny łączy się z prowadzeniem działalności gospodarczej, do zakresu której zalicza się także działalność zawodową. Dla uznania określonej działalności za działalność gospodarczą, konieczne jest łączne spełnienie trzech warunków. Po pierwsze, dana działalność musi być działalnością zarobkową, po drugie, działalnością wykonywaną w sposób zorganizowany oraz, po trzecie, w sposób ciągły.

Odnosząc się do pierwszego ze wskazanych warunków uznania danej działalności za działalność gospodarczą, wskazać należy, że niewątpliwie uczelnie publiczne nie są podmiotami tworzonymi w celach komercyjnych, a ich działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. Działalność podstawowa uczelni publicznej finansowana jest ze środków budżetowych. Zgodnie z art. 98 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, przychodami uczelni publicznej są w szczególności: 1) dotacje z budżetu państwa, 2) uzyskane z budżetu państwa środki na naukę, 3) odpłatności za świadczone usługi edukacyjne, w szczególności za kształcenie na studiach i studiach doktoranckich, prowadzonych w formach niestacjonarnych,

oraz za świadczone przez uczelnie artystyczne usługi artystyczne; 4) opłaty za postępowanie związane z przyjęciem na studia; 5) jednorazowe opłaty za wydanie dyplomu, świadectwa oraz innego dokumentu związanego z tokiem studiów; 6) odpłatności za usługi badawcze i specjalistyczne, specjalistyczne i wysokospecjalistyczne usługi diagnostyczne, rehabilitacyjne lub lecznicze, a także opłaty licencyjne i przychody z działalności kulturalnej; 7) przychody z działalności gospodarczej; 8) przychody z udziałów i odsetek; 9) przychody ze sprzedaży składników własnego mienia oraz z odpłatności za korzystanie z tych składników przez osoby trzecie na podstawie umowy najmu, dzierżawy albo innej umowy; 10) przychody z tytułu darowizn, dziedziczenia, zapisów oraz ofiarności publicznej.

Stosownie natomiast do treści art. 99 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym, opłaty pobierane przez uczelnię za świadczone usługi edukacyjne związane z kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych oraz uczestników niestacjonarnych studiów doktoranckich oraz powtarzaniem określonych zajęć na studiach stacjonarnych oraz stacjonarnych studiach doktoranckich z powodu niezadowolających wyników w nauce nie mogą przekraczać kosztów ponoszonych przez Uczelnię w zakresie niezbędnym do uruchomienia i prowadzenia tych studiów oraz zajęć na studiach z uwzględnieniem kosztów amortyzacji i remontów. Wysokość opłat za te usługi edukacyjne nie powinna zatem uwzględniać jakiegokolwiek zysku uczelni publicznej.

Niemniej okoliczność, czy Uczelnia z prowadzonej działalności dydaktycznej na rzecz studentów studiów niestacjonarnych generuje zysk, nie ma przesądzającego znaczenia dla uznania, czy prowadzona przez nią działalność ma charakter działalności gospodarczej. Powyższe znajduje potwierdzenie w orzecznictwie i piśmiennictwie.

W doktrynie wypracowanej na gruncie przepisów o działalności gospodarczej rozróżnia się pojęcie zysku od zarobku, wskazując, iż z tym drugim mamy do czynienia w przypadku działalności non for profit. Jest to działalność podmiotu, z której zarobek w całości jest przeznaczany na pokrycie kosztów jego funkcjonowania oraz/lub realizację celów statutowych (W. J. Katner „Prawo działalności gospodarczej. Komentarz. Orzecznictwo. Piśmiennictwo” Warszawa 2003, s. 25). Zarazem w literaturze stwierdzono, że działanie podejmowane bez zamiaru osiągnięcia zysku nie pozbawia automatycznie tej działalności charakteru działalności gospodarczej (por. W. Kubala: „Prawo działalności gospodarczej. Komentarz”, Warszawa 2000, s. 45; S. Czarnow: „Działalność gospodarcza jednostek samorządu terytorialnego jako element gospodarki komunalnej”, Rejent nr 2-3/2002, s. 48).

Przychody uzyskiwane przez uczelnię publiczną zarówno z prowadzonej działalności dydaktycznej, badawczej, jak z wyodrębnionej działalności gospodarczej mogą służyć jedynie realizacji celów, dla których uczelnia została powołana. Takie ustawowe ograniczenie możliwości dysponowania przychodem uzyskiwanym przez uczelnię zbliża ją do działalności gospodarczej prowadzonej przez fundacje i stowarzyszenia, w przypadku których ustawa również ogranicza możliwości w zakresie dysponowania dochodem uzyskanym z prowadzonej działalności. Powyższe pozwala przyjąć, iż uczelnia ma charakter instytucji non for profit. W stosunkach zewnętrznych wspomniana działalność w zasadzie niczym nie będzie odbiegać od działalności innych podmiotów prowadzących ją w celu osiągnięcia zysku (a nie „tylko” zarobku). Wspomniane rozróżnienie na pojęcia „zarobku” oraz „zysku” ma zatem znaczenie jedynie w stosunkach „wewnętrznych” danego podmiotu, jako że przesądza o celach przeznaczenia wypracowanego dochodu (zarobku).

Również w orzecznictwie Sądu Najwyższego za utrwalone należy uznać stanowisko, zgodnie z którym o gospodarczym charakterze działalności nie decyduje ukierunkowanie na osiąganie zysku (tak m.in. w uchwale SN z dnia 14 maja 1998 r., sygn. akt III CZP 12/98, opubl. w OSNC 1998, nr 10, poz. 151, uchwale SN z dnia 26 kwietnia 2002 r., sygn. akt III CZP 21/02 opubl. w OSNC 1002, nr 12, poz. 149, wyroku SN z 6 grudnia 2007 r., III SK 16/07 opubl. w Dz. Urz. UOKiK 2008 nr 2 poz. 21). Każda bowiem działalność gospodarcza

zmierza do realizacji konkretnego celu i podlega określonym regułom ekonomicznym. Podstawową zasadą, której podporządkowana powinna być wszelka działalność gospodarcza, jest zasada racjonalnego gospodarowania, nazywana w skrócie zasadą gospodarności. Zawsze więc działalność powinna być prowadzona racjonalnie, ale nie zawsze jej celem jest osiągnięcie zysku. Prowadzący tę działalność może jedynie zmierzać do pokrywania wydatków związanych z dążeniem do osiągnięcia celu swojej działalności z przychodów z niej osiągniętych. Z tego względu za podmiot prowadzący działalność gospodarczą uznano spółdzielnie mieszkaniowe, których podstawowym celem jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków i ich rodzin, a prowadzona przez nie działalność gospodarcza nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku (tak SN w uchwale z dnia 6 grudnia 1991 r., sygn. akt III CZP 117/91, opubl. w OSNCP 1992, nr 5, poz. 65 i uchwale z dnia 26 kwietnia 2002 r., sygn. akt III CZP 21/02, opubl. w OSNC 2002, nr 12, poz. 149). Kwestię, czy działalność gospodarcza powinna zawsze być nastawiona na zysk SN rozważał również w uchwale z dnia 11 maja 2005 r. (III CZP 11/05, OSNC 2006/3/48) w odniesieniu do działalności prowadzonej przez samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej. SN uznał, iż chociaż motywem działalności takich zakładów nie jest osiąganie zysku, lecz zaspokajanie potrzeb ludności w dziedzinie zdrowia, niewątpliwie jednak działalność leczniczą zakładów charakteryzuje dążenie do jej racjonalizacji według rachunku ekonomicznego. Jest to zatem – a przynajmniej w założeniu powinna być – działalność prowadzona według zasad racjonalnego gospodarowania, co – jak uznał SN – jest wystarczającym kryterium dla uznania jej za działalność gospodarczą (podobnie R. Trzaskowski „*Działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów prawa cywilnego na tle orzecznictwa*” Glosa 2006 nr 2, s. 29). Zbieżne stanowisko przyjął NSA, uznając, że działalność gospodarcza powinna być prowadzona racjonalnie, ale nie zawsze jej celem jest osiągnięcie zysku (por. wyrok NSA z 15 września 2005 r., FSK 2643/04, LEX nr 1538810).

Stosownie do art. 100 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym, uczelnia publiczna prowadzi samodzielną gospodarkę finansową na podstawie opracowywanego planu rzeczowo-finansowego, zgodnie z przepisami o finansach publicznych i o rachunkowości, co pozwala stwierdzić, że jej działalność podporządkowana jest zasadzie racjonalnego gospodarowania.

Uczelnia spełnia także drugi z warunków uznania prowadzonej przez nią działalności jako działalności gospodarczej tj. warunek prowadzenia jej w sposób zorganizowany.

W literaturze zorganizowanie działalności utożsamia się z dokonaniem wyboru formy organizacyjno-prawnej. Uczelnia ma osobowość prawną z mocy prawa, a przepisy ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym w sposób szczegółowy określają ustrój i sposób funkcjonowania Uczelni. Działalność ta ma zatem charakter zorganizowany.

Nie ulega również wątpliwości, że działalność Uczelni realizuje także trzecią przesłankę konieczną dla zakwalifikowania danej działalności jako działalności gospodarczej tj. przesłankę ciągłości działania. Przesłankę tę powszechnie rozumie się jako istnienie zamiaru powtarzalności określonych czynności celem osiągnięcia dochodu. Funkcjonowanie uczelni zakłada podejmowanie określonych czynności w ramach ustalonych z góry cykli – lat i semestrów akademickich, co przesądza o zamiarze powtarzalności tych działań i dowodzi istnienia cechy ciągłości działania.

Mając na względzie wskazane powyżej cechy działalności gospodarczej, uznać należy, że uczelnia publiczna świadcząc odpłatne usługi edukacyjne, taką działalność gospodarczą prowadzi.

Należy również zauważyć, iż przymiotu przedsiębiorcy nie odbiera uczelni przepis art. 106 Prawa o szkolnictwie wyższym, zgodnie z którym prowadzenie przez uczelnię działalności dydaktycznej, naukowej, badawczej, doświadczalnej, artystycznej, sportowej, diagnostycznej, rehabilitacyjnej lub leczniczej nie stanowi działalności gospodarczej

w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Przepis ten ma bowiem tylko to znaczenie, że wskazuje, iż do tej kategorii podmiotów nie stosuje się wynikających z ustawy o swobodzie działalności gospodarczej rygorów regulujących zasady prowadzenia działalności gospodarczej (uczelnie nie podlegają wpisowi do rejestru przedsiębiorców).

Z ostrożności procesowej wskazać też należy, że nawet gdyby uznać, że Uczelnia nie spełnia przesłanek uznania za przedsiębiorcę w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów tj. nie wypełnia definicji przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, to niewątpliwie można przyjąć, iż spełnia on kryteria definicji przedsiębiorcy z art. 4 pkt 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Stosownie do przywołanego przepisu ustawy, przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Niewątpliwym jest bowiem, iż Uczelnia świadcząc usługi edukacyjne, prowadzi działalność w sferze użyteczności publicznej. W prawie polskim brak jest definicji „użyteczności publicznej”, dla wyjaśnienia tego zjawiska powszechnie przyjmuje się jednak za punkt wyjścia pojęcie „dóbr lub usług zbiorowych”. Ze względu na rolę społeczną, jaką dobra takie i usługi odgrywają, gwarantem ich dostępności jest państwo, które świadczy je lub organizuje, stwarzając specyficzne warunki funkcjonowania ich dostawców, m.in. poprzez udzielanie im wsparcia finansowego (por. E. Modzelewska – Wąchał „Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz” Twigger, Warszawa 2002, str. 32-33).

W uchwale z dnia 12 marca 1997 r. (TK W 8/96), Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zadania mające charakter użyteczności publicznej należy rozumieć możliwie najszerzej. Do zadań użyteczności publicznej Trybunał zaliczył między innymi rozwój nauki oraz zapewnienie oświaty. Zważyć należy, że zapewnienie edukacji należy do władz publicznych. Na poziomie szkolnictwa wyższego zadanie to realizują publiczne oraz niepubliczne szkoły wyższe. Stosownie do treści art. 15 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, władze publiczne, na zasadach określonych w tej ustawie, zapewniają uczelniom publicznym środki finansowe niezbędne do wykonywania ich zadań oraz udzielają pomocy uczelniom niepublicznym w zakresie i formach określonych w ustawie.

W tym miejscu należy nadmienić, że w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004 r. (sygn. akt SK 22/04) Sąd Najwyższy jednoznacznie orzekł, iż świadczenie usług edukacyjnych jest działalnością w sferze użyteczności publicznej. Wyrok wprowadził dotyczyć szkół niepublicznych, mając jednak na względzie, że takie same zadania władzy publicznej w zakresie zapewnienia edukacji jak niepubliczne szkoły wyższe realizują uczelnie publiczne, przywołane powyżej stanowisko Sądu należy także odnosić do tej kategorii podmiotów.

Mając na względzie powyższe, stwierdzić należy, że również SGH w zakresie swojej działalności świadczy usługi o charakterze użyteczności publicznej, co oznacza, że posiada status przedsiębiorcy na gruncie art. 4 pkt 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Reasumując, uznać należy, że Uczelnia podlega podmiotowemu zakresowi ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów co najmniej według definicji przedsiębiorcy z art. 4 pkt 1 a ustawy.

Bezprawność

Zbiorowe interesy konsumentów podlegają ochronie przed wymierzonymi w nie bezprawnymi działaniami przedsiębiorców. Same przepisy ustawy o ochronie konkurencji

i konsumentów co do zasady nie regulują konstrukcji bezprawności działań przedsiębiorcy. Przepisy regulujące postępowanie w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w większości mają charakter procesowy. Materialnoprawne przesłanki, istotne z punktu widzenia wydania decyzji, znajdują się w innych niż ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów aktach prawa powszechnie obowiązującego. Prezes Urzędu oceniając zachowanie przedsiębiorcy pod kątem ewentualnego naruszenia przepisów zakazujących stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, co do zasady musi zatem stosować inne akty prawa powszechnie obowiązującego i na ich podstawie stwierdzić, czy działanie przedsiębiorcy jest bezprawne. Bezprawność w rozumieniu przepisów z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów jest taką cechą działania, która polega nie tylko na jego sprzeczności z normami prawa, ale także z zasadami współżycia społecznego bądź dobrych obyczajów bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Dla ustalenia bezprawności działania wystarczy zatem ustalenie, że określone zachowanie koliduje z przepisami prawa, zasadami współżycia społecznego czy dobrymi obyczajami.

Bezprawność działań przedsiębiorcy co do zasady wynika z naruszenia innych niż ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów przepisów powszechnie obowiązujących, niemniej należy wskazać, iż ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów w jednym przypadku identyfikuje wprost jako bezprawne działanie przedsiębiorcy, a mianowicie działanie polegające na stosowaniu postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone i wpisanych do rejestru, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Jak wynika w z wyroku SOKiK z dnia 25 marca 2004 r. (sygn. akt XVII Ama 51/03), w oparciu o art. 24 ust. 2 można sformułować samoistną przesłankę bezprawności, jeżeli ustali się, że przedsiębiorca stosował postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. A zatem wykazanie, że przedsiębiorca wprowadził do obrotu wzorzec umowy zawierający postanowienia o treści już wpisanej do rejestru klauzul abuzywnych stanowi wystarczającą przesłankę do uznania bezprawności działania tego przedsiębiorcy.

Należy bowiem podnieść, że stosowanie postanowienia, które po uznaniu go przez SOKiK za niedozwolone zostało wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, jest prawnie zakazane. Prawomocny wyrok SOKiK, wydany po przeprowadzeniu kontroli abstrakcyjnej wzorca umowy, wskazujący treść postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone i zakazujący ich wykorzystywania ma od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru klauzul abuzywnych skutek wobec osób trzecich (art. 479⁴³ k.p.c.). Przepis tego artykułu rozszerza zatem prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Przepis art. 479⁴³ k.p.c. stanowiąc, iż wyrok ma skutek wobec osób trzecich, nie ogranicza w żaden sposób kategorii tych podmiotów. *Lege non distinguente*, wyrok ma skutek wobec wszystkich, tzn. zarówno wobec przedsiębiorcy, który klauzulę wprowadził do swoich wzorców umów, jak i do każdego innego przedsiębiorcy, stosującego własne warunki umów. Należy zatem przyjąć, że wyrok SOKiK od chwili wpisania klauzuli do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK wywiera skutek względem wszystkich uczestników obrotu, co oznacza, że żaden z podmiotów uczestniczących w obrocie prawnym nie może posługiwać się przedmiotowym postanowieniem.

Należy przy tym podkreślić, że dla uznania, iż klauzula wpisana do rejestru i klauzula z nią porównywana są tożsame w treści nie jest konieczna dokładna literalna identyczność tych postanowień. Rozbieżność użytych wyrażen, zmiana szyku zdania czy zastosowanie synonimów nie eliminuje abuzywnego charakteru ocenianego postanowienia. By zaistniała możliwość uznania dwóch postanowień za tożsame wystarczy, by hipoteza zapisu kwestionowanego w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy

konsumentów mieściła się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru. „*Nie jest konieczna literalna zgodność porównywalnych klauzul. Głównym czynnikiem przesądzającym powinien być, zdaniem Sądu, zamiar, cel jakiemu ma służyć kwestionowana klauzula. Jeśli jest on zgodny z celem utworzenia klauzuli uznanej za niedozwoloną, można uznać, iż obie są tożsame*” (wyrok SOKiK z dnia 25 maja 2005 r. sygn. akt XVII Ama 46/04). Stanowisko to znalazło również potwierdzenie w uchwale SN z dnia 13 lipca 2006 r., sygn. akt III SZP 3/06, w której Sąd ten argumentował, iż „*stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru, która wywołuje takie same skutki, godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej co wpisana do rejestru*”.

Naruszenie zbiorowych interesów konsumentów

Dla stwierdzenia przez Prezesa Urzędu stosowania przez przedsiębiorcę praktyki określonej w art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów konieczne jest także wykazanie, że w wyniku jej stosowania przez przedsiębiorcę naruszony został zbiorowy interes konsumentów. Zbiorowy interes konsumentów oznacza interes dotyczący ogółu, a naruszenie tego interesu może mieć miejsce, gdy skutkami działań sprzecznych z ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku, jak i wtedy, gdy działania te wywołują inne niekorzystne zjawiska. Do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów konieczne jest, by działanie przedsiębiorcy zostało skierowane nie do konkretnego adresata, lecz do adresata, którego nie da się z góry oznaczyć indywidualnie. Wobec tego działanie to jest w stanie wywołać niekorzystne następstwa w odniesieniu do każdego z konsumentów (a nie jedynie wobec określonego konsumenta) i zagraża ono, przynajmniej potencjalnie, interesom każdego z członków zbiorowości konsumentów.

Prezes Urzędu odniósł ww. przesłanki do poszczególnych zachowań SGH kwestionowanych w toku niniejszego postępowania, oceniając odrębnie stosowane przez nią wzorce umowne: „*Umowa o opłaty za studia w studium licencjackim*”, „*Umowa o opłaty za studia w studium magisterskim*” i „*Umowa o opłaty za studia na makrokierunku International Business*” w odniesieniu do zamieszczonych w treści wzorców postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (ad. I sentencji decyzji) oraz do opłat ponoszonych w toku studiów niestacjonarnych i odpłatnych studiów stacjonarnych prowadzonych w języku obcym (ad. II sentencji decyzji).

Ad. I pkt 1 sentencji decyzji – stosowanie we wzorcu umownym postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone.

W celu wykazania bezprawności działań Uczelni wskazanych w pkt I.1 sentencji decyzji koniecznym jest ustalenie, że treść postanowień stosowanych przez nią we wzorcu umownym mieści się w hipotezie klauzul wpisanych do rejestru.

W § 3 ust. 1 „*Umowy o opłaty za studia w studium licencjackim*”, „*Umowy o opłaty za studia w studium magisterskim*” oraz „*Umowy o opłaty za studia na makrokierunku International Business*” Uczelnia stosuje postanowienie o treści: „*Oplaty za naukę oraz opłaty administracyjne i inne określone są w Tabeli opłat ustalonej na każdy rok akademicki zarządzeniem Rektora Uczelni nie później niż dwa miesiące przed rozpoczęciem roku akademickiego*”.

Z kolei w § 3 ust. 2 ww. wzorców umów Uczelnia posługuje się postanowieniem o treści: „*Wysokość opłaty za naukę dla danego roku akademickiego jest (...) ogłaszana przez Uczelnię w Tabeli opłat*”.

Zdaniem Prezesa Urzędu, treść ww. postanowień jest zbieżna z treścią następującego postanowienia uznanego za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 5 października 2005 r. (sygn. akt XVII Amc 20/05) i wpisanego do rejestru niedozwolonych klauzul umownych pod numerem 642: „Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości, przed rozpoczęciem roku akademickiego”.

W przedmiotowym wyroku Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał treść postanowienia za niedozwolone postanowienie umowne ze względu na naruszenie przez Szkołę obowiązku doręczania konsumentowi wzorca umowy. W uzasadnieniu wyroku Sąd podniósł, iż w świetle uregulowania zawartego w art. 384 § 1 k.c. każda umowa zawierana z użyciem wzorca wymaga jego doręczenia drugiej stronie umowy. Od powyższej zasady zostały przewidziane w art. 384 § 2 k.c. dwa wyjątki. Stworzenie możliwości łatwego zapoznania się z treścią wzorca (jako alternatywa wobec doręczenia wzorca) jest wystarczającą przesłanką wiązania wzorca, po pierwsze, w umowach niekonsumenckich, gdy posługiwanie się wzorcem jest w stosunkach danego rodzaju zwyczajowo przyjęte, po drugie, w konsumenckich umowach bagatelnych tj. umowach powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego. W związku z tym, że umowy między Szkołą a jej słuchaczami mają charakter umów konsumenckich i nie są zawierane w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego, nie odnosi się do nich żaden ze wskazanych w ustawie wyjątków. Tym samym koniecznym warunkiem do związania słuchacza treścią wzorca umownego przygotowanego przez Szkołę jest doręczenie go słuchaczowi. Dlatego też podanie informacji o wysokości opłat poprzez wydanie zarządzenia Rektora nie stanowi gwarancji, że ta informacja z pewnością do niego dotrze, co rodzic może ujemne skutki w postaci powstania u konsumenta zadłużenia w opłatach z powodu braku wiedzy o ich podwyżce. Sąd wskazał także, iż obowiązek doręczenia dotyczy zarówno pierwotnego wzorca, jak i każdego kolejnego wzorca, poprzez który Szkoła wprowadza zmianę do treści istniejącego już stosunku prawnego (art. 384¹ k.c.). Podanie informacji o wysokości opłat poprzez wydanie zarządzenia Rektora nie gwarantuje studentowi rzetelnej informacji o zmianie treści umowy zawartej ze Szkołą w zakresie ewentualnej zmiany opłat, które winien on ponieść. Postanowienie to należy zatem uznać za sprzeczne zarówno z art. 384 § 1 w zw. z art. 384¹ § 1 k.c., ale też z art. 385¹ § 1 k.c. jako godzące w dobre obyczaje i rażąco naruszające interes konsumenta.

W opinii Prezesa Urzędu, zakwestionowane w niniejszej decyzji klauzule stosowane przez SGH są tożsame z powyżej przywołanym postanowieniem wpisanym do rejestru. Tak jak ww. postanowienie wskazują jedynie, iż stosowne informacje o wysokości opłat, do których uiszczenia zobowiązany jest student ogłaszane są zarządzeniem Rektora wprowadzającym Tabele opłat. I tak: treść § 3 ust. 1 postanowienia stosowanego przez Szkołę, wskazuje, że opłaty, do których uiszczenia podczas studiów zobowiązani są studenci, określone są w Tabeli opłat wprowadzanej zarządzeniem Rektora Uczelni; treść § 3 ust. 2 postanowienia stosowanego przez Szkołę także wskazuje, że wysokość czesnego dla danego roku akademickiego jest ogłaszana przez Uczelnię w ww. Tabeli opłat. Analogicznie jak w przypadku ww. niedozwolonego postanowienia, „ogłoszenie” informacji o wysokości opłat poprzez wydanie zarządzenia Rektora, implikuje podanie informacji skierowanej do ogółu, niezindywidualizowanej co wywołuje skutek w postaci naruszenia obowiązku doręczania konsumentowi wzorca umowy. W konsekwencji powoduje brak gwarancji, że informacja o wysokości opłat dotrze do konsumenta. Zatem zbieżność postanowień, tj. wpisanego do rejestru i stosowanych przez Uczelnię, jest oczywista.

Ustosunkowując się do argumentacji podniesionej przez Uczelnię, wskazać należy, że studenci są takimi samymi konsumentami jak np. osoby korzystające z instytucji

kulturalnych takich jak kino, teatr czy dyskoteka. Jak zostało już wyżej podkreślone nie ulega wątpliwości, iż studenci, z którymi uczelnia zawiera umowy o odpłatną naukę na studiach niestacjonarnych, są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c., tj. osobami fizycznymi dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą. Jednakże, umowy zawierane pomiędzy uczelnią a studentem nie należą do umów bagatelnych tj. umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego. Tym samym nie odnosi się do nich żaden ze wskazanych w ustawie wyjątków dotyczących obowiązku doręczenia wzorca. Bez znaczenia pozostaje również podnoszona przez Uczelnię okoliczność, że przyjęta przez nią forma komunikowania jest „istotnie tańsza niż prowadzenie korespondencji indywidualnej (...)”. W ocenie Prezesa UOKiK, względy ekonomiczne istniejące po stronie przedsiębiorcy nie mogą mieć wpływu na zakres obowiązków Uczelni w odniesieniu do studentów korzystających z jej usług. Z przepisu ustawy (art. 384 § 1 k.c.) jasno wynika, że każda umowa zawierana z użyciem wzorca z udziałem konsumentów wymaga jego doręczenia drugiej stronie umowy. Tym samym koniecznym warunkiem do związania słuchacza treścią wzorca umownego przygotowanego przez Szkołę jest doręczenie go słuchaczowi. Argumentacja podnoszona przez Uczelnię w żaden sposób nie podważa obowiązku Uczelni sformułowanego w treści przepisów ustawowych.

Uznanie, iż ww. postanowienia umowne stosowane w obrocie konsumenckim przez SGH są tożsame z postanowieniem wpisanym do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone przesądza o bezprawności działania Uczelni. Jak wskazano bowiem powyżej, art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów formułuje samoistną przesłankę bezprawności działań polegających na stosowaniu przez przedsiębiorcę postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

Dla uznania, iż działanie to stanowi praktykę określoną w art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów konieczne jest także wykazanie, że w wyniku jego stosowania naruszony został zbiorowy interes konsumentów. Fakt godzenia tych działań w sferę interesów konsumentów nie budzi wątpliwości. Przyjęty bowiem przez Szkołę sposób powiadamiania studenta o wysokości opłat poprzez wydanie zarządzenia rektora nie stanowi gwarancji, iż ta informacja do niego dotrze, co rodzić może ujemne skutki w postaci powstania u konsumenta zadłużenia w opłatach z powodu jego niewiedzy o ich podwyżce. Jednocześnie jest oczywistym, iż działanie Uczelni jest skierowane do nieoznaczonego kręgu odbiorców – dotyczy wszystkich obecnych i potencjalnych odbiorców usług edukacyjnych świadczonych przez Szkołę. W związku z powyższym należy stwierdzić, iż kwestionowane przez Prezesa Urzędu działanie Uczelni narusza zbiorowy interes konsumentów.

Wykazanie, iż działanie SGH ma charakter bezprawny i narusza zbiorowy interes konsumentów przesądza, iż działanie to ma charakter praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Ad. I pkt 2 sentencji decyzji

Zgodnie z art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej. Przepisy ustawy nie precyzują zakresu uregulowania, jaki winien zostać zawarty w treści umowy zawieranej ze studentem. Przywołany przepis ustawy wskazuje jedynie, iż umowa ta ma „określać warunki odpłatności za studia”. Nie daje to jednak podstaw do przyjęcia, iż fragmentaryczne uregulowanie tych kwestii w umowie jest wystarczające.

Wzorce umów stosowane przez SGH tj. „Umowa o opłaty za studia w studium licencjackim”, „Umowa o opłaty w studium magisterskim” i „Umowa o opłaty w za studia na makrokierunku *International Business*” w § 2 zobowiązują studenta do terminowego uiszczania opłat za naukę na studiach oraz opłat administracyjnych i innych, zgodnie z postanowieniami umowy. Wzorce te nie określają jednak zakresu tych opłat, ich wysokości ani terminów ich uiszczania. We wszystkich tych kwestiach wzorce odsyłają do Tabeli opłat wprowadzanych zarządzeniem Rektora Szkoły. W konsekwencji, umowy nie zawierają jakichkolwiek regulacji w zakresie zasad i terminów wnoszenia opłat, do których uiszczenia w trakcie okresu pobierania nauki zobowiązany jest student, odsyłając w tym zakresie do aktów wewnętrznych Uczelni.

W ocenie Prezesa Urzędu, zawarcie przez Szkołę w treści umów zobowiązania studenta do uiszczania „opłat za naukę na studiach oraz opłat administracyjnych i innych, zgodnie z postanowieniami umowy” w żaden sposób nie stanowi wypełnienia obowiązku „określenia” w umowie warunków odpłatności za studia, co jednoznacznie wskazuje na naruszenie przez Uczelnię dyspozycji art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym.

Odnosząc się do zakresu regulacji, jaki winien zostać zawarty w umowie między uczelnią a studentem, zważyć należy, że skoro ustawa posługuje się szerokim pojęciem „warunków odpłatności za studia”, oczywistym jest, że zakresu znaczeniowego tego pojęcia nie można dowolnie ograniczać. *Ratio legis* powołanego przepisu jest bowiem zapewnienie studentowi, który zapisuje się na studia, pełnych i rzetelnych informacji na temat płatności, jakie będzie zobowiązany ponieść pobierając naukę w określonej uczelni, a także warunków wnoszenia tych płatności.

Nie można zatem podzielić stanowiska Uczelni, iż „odpłatność”, o jakiej mowa w art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, z uwagi na treść art. 70 ust. 2 Konstytucji RP, ogranicza się wyłącznie do odpłatności za usługi edukacyjne. Okoliczność, że Konstytucja posługuje się pojęciem „odpłatności” w odniesieniu do usług edukacyjnych, nie oznacza, że w takim tylko kontekście należy odczytywać znaczenie „odpłatności za studia” użyte w art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym. W ocenie Prezesa UOKiK, ustawa - Prawo o szkolnictwie wyższym określa zakres odpłatności za studia w odniesieniu zarówno do usług edukacyjnych (art. 99 ust. 1), jak i innych czynności, w związku z czym ograniczenie zakresu regulacji umowy jedynie do opłat pobieranych za świadczone usługi edukacyjne nie znajduje uzasadnienia.

Po pierwsze, ograniczenie takie nie wynika z treści art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ani też nie znajduje jakiegokolwiek uzasadnienia w przepisach tej ustawy. Należy bowiem wskazać na przepis art. 98 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, w którego świetle odpłatność za świadczone przez uczelnie usługi edukacyjne jest czym innym niż określone tam inne wymagane opłaty np. za postępowanie związane z przyjęciem na studia (art. 98 ust. 1 pkt 4) czy jednorazowe opłaty za wydanie dyplomu, świadectwa oraz innego dokumentu związanego z tokiem studiów (art. 98 ust. 1 pkt 5). Gdyby zatem zamiarem Ustawodawcy było posłużenie się w art. 160 ww. ustawy pojęciem „odpłatności za studia” tylko w odniesieniu do usług edukacyjnych, to Ustawodawca wprost wskazałaby, iż dotyczy ono wyłącznie świadczonych przez uczelnie usług edukacyjnych.

Po drugie, zważyć należy, że Ustawodawca przewidując konieczność zawierania w formie pisemnej umowy między uczelnią a studentem, przesądził jednocześnie, że relacja między tymi podmiotami co najmniej w odniesieniu do odpłatności za studia ma charakter cywilnoprawny. Gdy zatem chodzi o świadczenia pieniężne ze strony studenta, podlegają one zasadom prawa cywilnego. Jedną z fundamentalnych zasad prawa cywilnego jest natomiast prawo do pełnej informacji o warunkach zawieranego kontraktu. Student, który w pełni ponosi ciężar finansowy pobieranej nauki i w związku z tym zawiera z uczelnią stosowną umowę, musi na etapie zawierania tej umowy mieć zapewnione prawo do korzystania

z podstawowych praw kontraktowych. „*Obowiązek informowania partnera o istotnych (z jego punktu widzenia) okolicznościach dotyczących kontraktu, jego przedmiotu i treści, przedmiotu świadczenia, a także powinność czynienia tego w sposób prawdziwy, rzeczowy i kompletny – jest cechą generalną prawa umów i wypływa z obowiązku lojalnego kontraktowanie*” (E. Łętowska „Prawo umów konsumenckich” Wydanie 2, Wydawnictwo C.H. Beck 2002, str. 216-217). Biorąc pod uwagę powyższe, uznać należy, że ustawodawca wprowadzając obowiązek zawierania przez uczelnie umów cywilnoprawnych ze studentami niewątpliwie zmierzał do tego, by już na etapie zapisu na studia konsument otrzymywał pełne i rzetelne informacje na temat płatności, jakie będzie zobowiązany ponosić pobierając naukę w Uczelni, a także warunków wnoszenia tych płatności.

W tym miejscu podnieść należy, że wzory umów wykorzystywane przez SGH nie regulują warunków odpłatności nawet za świadczenia, będące usługami edukacyjnymi.

Usługi edukacyjne, za które uczelnia publiczna może pobierać opłaty, zostały wymienione w art. 99 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym. Zgodnie z tym przepisem, Uczelnia publiczna może pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne związane z:

- 1) kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych oraz uczestników niestacjonarnych studiów doktoranckich;
- 2) powtarzaniem określonych zajęć na studiach stacjonarnych oraz stacjonarnych studiach doktoranckich z powodu niezadowolających wyników w nauce;
- 3) prowadzeniem studiów w języku obcym;
- 4) prowadzeniem zajęć nieobjętych planem studiów;
- 5) prowadzeniem studiów podyplomowych oraz kursów dokształcających.

Nie ulega wątpliwości, iż charakter usług edukacyjnych mają zatem usługi polegające na prowadzeniu dla studentów studiów niestacjonarnych zajęć nieobjętych planem studiów, jak również usługi związane z powtarzaniem określonych zajęć na studiach niestacjonarnych. Tych drugich przywołany przepis ustawy nie wymienia wprost, niewątpliwie jednak mieszczą się one w zakresie usług związanych z kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych, wskazanych w art. 99 ust. 1 pkt 1 tej ustawy.

A zatem SGH, wbrew ciążącemu na niej obowiązkowi nie uregulowała w umowie warunków odpłatności za czesne, za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowolających wyników w nauce i prowadzenie zajęć nieobjętych planem studiów, co narusza dyspozycję art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i świadczy o bezprawności działania Uczelni.

Wbrew twierdzeniom Uczelni, charakter bezprawny ma także nieuregulowanie w treści umowy zawieranej ze studentem wysokości opłat pobieranych na podstawie § 20 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (DZ. U. Nr 224, poz. 1364). Stosownie do wymienionego przepisu rozporządzenia Uczelnia pobiera opłaty za wydanie:

- 1) legitymacji studenckiej i jej duplikatu;
- 2) indeksu i jego duplikatu;
- 3) dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy;
- 4) dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu.

SGH w treści wykorzystywanych wzorów umów nie zawarła jakichkolwiek postanowień, które regulowałyby obowiązki studenta w tym zakresie. W treści stosowanych przez nią wzorów umów za studia znajduje się jedynie zobowiązanie studenta do uiszczania opłat administracyjnych. Jak jednak wskazano powyżej, samo odesłanie do opłat

przewidzianych przez odrębne przepisy nie spełnia wymogu uregulowania w umowie warunków odpłatności za wydanie przez uczelnię dokumentów wskazanych w § 20 ww. rozporządzenia. Brak postanowień umownych określających wysokość opłat pobieranych z tego tytułu przez Uczelnię jednoznacznie dowodzi faktu, że naruszony został przez nią obowiązek przewidziany w art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym.

Bezzasadna jest bowiem argumentacja Uczelni wskazująca, iż uregulowanie, o jakim mowa w art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, nie może obejmować swoim zakresem opłat za wydanie dokumentów związanych z przebiegiem studiów, gdyż te opłaty dotyczą również studentów studiów stacjonarnych. Okoliczność, iż opłaty te są także pobierane od studentów studiów stacjonarnych, wbrew twierdzeniom Uczelni, nie może mieć wpływu na zakres obowiązków Uczelni w odniesieniu do studentów studiów odpłatnych. Z przepisu ustawy jasno wynika, że kwestia warunków odpłatności za studia powinna być określona w umowie. Argumentacja podnoszona przez Uczelnię w żaden sposób nie podważa obowiązku Uczelni jednoznacznie sformułowanego w treści przepisów ustawowych.

Z powyższych rozważań wynika, iż nieuregulowanie przez SGH w treści „Umowy o warunkach odpłatności za studia” warunków odpłatności za studia w zakresie opłat, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowalających wyników w nauce, za zajęcia nieobjęte planem studiów oraz opłat, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie dokumentacji przebiegu studiów za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy uzasadnia zarzut bezprawnego zachowania Uczelni.

Na ocenę działania Uczelni nie ma również wpływu podnoszona przez nią okoliczność, że Szkoła informuje studentów o wysokości opłat za studia i opłat administracyjnych w sposób właściwy dla zakładu administracyjnego.

Błędne jest bowiem stanowisko Uczelni, że wzajemne relacje Uczelni i studenta mają charakter wyłącznie administracyjnoprawny, a nie cywilnoprawny. Zgodnie z treścią art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej. Przepis ten jednoznacznie wskazuje, że pomiędzy uczelnią a studentem powstają relacje mające cechy stosunku cywilnoprawnego. Ze sformułowania treści tego przepisu wynika, iż intencją Ustawodawcy było podporządkowanie stosunków uczelnia - student tym samym rygorom, które - zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego - obowiązują innych profesjonalistów zawierających umowy z konsumentami. Gdyby celem Ustawodawcy nie było przesądzenie, iż pomiędzy uczelnią a studentem nawiązuje się relacja cywilnoprawna, nie posłużyłby się on pojęciem „umowy” typowym dla prawa cywilnego.

Na potwierdzenie powyższego stanowiska należy wskazać wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 października 2008 r. (sygn. akt VI ACa 654/08), w którym Sąd ten uznał, że skoro na mocy wyraźnego przepisu prawa, tj. art. 160 ust. 3 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, wynika, że warunki odpłatności określa umowa w formie pisemnej, to brak jest podstaw do uznania, że ta umowa nie ma charakteru cywilnoprawnego.

Wzajemna relacja, jaka nawiązuje się między studentem a uczelnią w zakresie odpłatności za studia, cechuje się podstawowymi cechami stosunku cywilnoprawnego. Charakterystyczną cechą stosunku cywilnoprawnego jest fakt, że zawiązuje się on z woli stron, które według własnego uznania mogą do niego przystąpić lub też nie. Nie ma zaś wątpliwości, że student nie może być przymuszony przez jakikolwiek organ Państwa do

korzystania z usług edukacyjnych konkretnej uczelni, jak również, że uczelnia nie ma obowiązku pobierania opłat od studenta. Uczelnia, zgodnie z art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym może w zakresie określonym ustawą pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne, ale na podstawie art. 99 ust. 3 ww. ustawy może również w całości lub w części zwalniać studentów z tych opłat. Zważyć przy tym również należy, że opłata za studia nie ma charakteru daniny publicznej. Nie stanowi ona przychodu budżetu państwa, jest przychodem uczelni, a jej wysokość jest powiązana z ekwiwalentem w postaci określonych świadczeń edukacyjnych (wykładów, ćwiczeń, egzaminów itp.), na co wskazuje chociażby, powszechnie znany fakt różnicowania opłat na różnych kierunkach studiów.

Fakt, że umowa między uczelnią a studentem powstaje z woli samych stron, brak tu przymusu ze strony Państwa, a strony pozostają w tym zakresie względem siebie autonomiczne, świadczą o nawiązaniu między uczelnią a studentem, przynajmniej w odniesieniu do odpłatności za studia, relacji cywilnoprawnej.

Powyższego nie zmienia podnoszona przez uczelnię okoliczność, że przyjęcie na studia następuje w formie decyzji administracyjnej. Administracyjny sposób nawiązania stosunku prawnego nie przesądza o jego charakterze, a powstanie stosunku cywilnoprawnego w drodze decyzji administracyjnej nie stanowi osobliwości w systemie prawa polskiego (tak m.in. SOKiK w wyroku z dnia 27 lutego 2006 r., sygn. akt XVII Amc 105/04 oraz w wyroku z dnia 7 sierpnia 2006 r. sygn. akt XVII Amc 45/05). Jak wskazał Sąd Najwyższy, powstanie stosunku cywilnoprawnego zależy od istnienia stanu faktycznego, z którym norma prawa cywilnego łączy taki stosunek. Prawo cywilne wiąże powstanie stosunku cywilnoprawnego ze zdarzeniami prawnymi, wśród których wyróżnia się działania i zaniechania. Są nimi zarówno zdarzenia cywilnoprawne uregulowane w Kodeksie cywilnym, takie jak czynności prawne i czyny niedozwolone, a także akty administracyjne wywołujące skutki w zakresie prawa cywilnego (postanowienie SN z dnia 21 listopada 2000 r., sygn. akt III CKN 1048/2000).

Należy podkreślić, iż działanie Uczelni przede wszystkim godzi w interesy konsumentów rozumiane jako prawo do ukształtowania umowy z Uczelnią o pobieranie nauki na studiach niestacjonarnych i studiach prowadzonych w języku obcym zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego oraz otrzymania pełnej, wyczerpującej i prawdziwej informacji na temat wszystkich warunków umowy tak, aby konsumenci mogli w pełni korzystać ze swoich praw, wykonywać obowiązki bez narażania się na sankcje. Przekazywanie informacji na temat praw i obowiązków studentów w inny zwyczajowo przyjęty w Uczelni sposób nie rodzi gwarancji, że te informacje do studentów dotrą, w szczególności na etapie rozpoczynania nauki na Uczelni. Prowadzi to do niepewności po ich stronie co do warunków zawieranego kontraktu. Uzasadnione jest zatem twierdzenie, że brak uregulowania w umowie warunków odpłatności za studia pozostawiać może studenta w niewiedzy co do faktycznych kosztów, jakie zobligowany on będzie ponieść w ramach stosunku umownego łączącego go z Uczelnią.

Umowy zawierane przez Uczelnię powinny w sposób prawidłowy regulować warunki odpłatności za studia. Przejawiać się to powinno przede wszystkim w ukształtowaniu wzajemnych relacji w sposób pełny tj. bez pominięcia jakichkolwiek kwestii wymagających regulacji. Zaniechanie wprowadzenia do umów obligatoryjnych tj. wymaganych z mocy art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym regulacji sytuuje umowę jako godzącą w interesy najsłabszych uczestników rynku, jakimi są konsumenci. Należy podkreślić, że z faktu istnienia utrudnień w zapoznaniu się z całokształtem uprawnień i obowiązków studenta wynika, iż z powodu niepełnej ich znajomości uciążliwe, a nawet niemożliwe może okazać się prawidłowe wykonywanie jego zobowiązań.

W przedmiotowej sprawie opisane zachowanie SGH dotyczy zbiorowego interesu konsumentów, gdyż skierowane jest do nieokreślonego kręgu konsumentów, których nie sposób jednoznacznie zidentyfikować. Działanie Uczelni wymierzone jest bowiem we wszystkich studentów, z którymi SGH zawarła umowy o naukę na studiach niestacjonarnych i na studiach prowadzonych w języku obcym o treści zakwestionowanej w toku niniejszego postępowania, jak również w jej potencjalnych studentów, będących konsumentami w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Powyższe wskazuje na naruszenie w przedmiotowej sprawie zbiorowego interesu konsumentów, przez który należy rozumieć prawo wszystkich studentów (konsumentów) do ukształtowania umowy o naukę na studiach niestacjonarnych zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

Ad. II sentencji decyzji

Stosownie do art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, Prezes UOKiK może nałożyć na przedsiębiorcę, w drodze decyzji, karę pieniężną w wysokości nie większej niż 10% przychodu, osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary, jeżeli przedsiębiorca ten, choćby nieumyślnie, dopuścił się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24.

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów wprowadziła zasadę fakultatywności kar nakładanych przez Prezesa UOKiK na przedsiębiorców, którzy dopuścili się naruszenia tego zakazu. W przypadku stwierdzenia jego naruszenia przez przedsiębiorcę Prezes UOKiK może nałożyć na przedsiębiorcę karę pieniężną.

W niniejszej sprawie zostało udowodnione, iż doszło do naruszenia przez SGH określonego w art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów zakazu stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w sposób określony w pkt I i II sentencji decyzji. Charakter i uciążliwość tego naruszenia uzasadniają nałożenie na Uczelnię kary pieniężnej.

Dopuszczenie się naruszenia przepisów ustawy może nastąpić zarówno umyślnie, jak też i nieumyślnie. Kara pieniężna może zostać nałożona także w przypadku, gdy przedsiębiorca „choćby nieumyślnie” dopuścił się określonego czynu (art. 106 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów). Oznacza to, że kara może być nałożona, także w przypadku, gdy po stronie przedsiębiorcy nie będzie występować wina, rozumiana jako świadomość bezprawności zachowania.

Nakładając karę pieniężną określoną w art. 106 ust. 1 pkt. 4 ww. ustawy Prezes Urzędu wziął pod uwagę, czy określone w ww. przepisie naruszenie dokonane było co najmniej nieumyślnie. Konieczność brania pod uwagę przesłanki winy w przypadku stosowania kar pieniężnych wynika bezpośrednio z art. 106 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Z tego względu, nakładając karę pieniężną, Prezes Urzędu wziął pod uwagę całokształt okoliczności sprawy, które wskazywać mogą na nieumyślny charakter naruszenia przez Szkołę zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

W tym miejscu należy podkreślić, że na profesjonalnych uczestnikach obrotu rynkowego zawsze spoczywa obowiązek dochowania należytej staranności przy ocenie zgodności ich działań z obowiązującymi przepisami prawa. Uczelnia winna posiadać zatem świadomość konieczności konstruowania wzorców umownych z uwzględnieniem przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, jak i art. 385¹ i nast. k.c.

Uczelnia jako podmiot profesjonalny, mający dostęp do prowadzonego przez Prezesa Urzędu rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone jest zobligowana do dostosowywania wykorzystywanych przez siebie wzorców umownych do treści wpisów zamieszczanych w rejestrze. Zauważyć bowiem należy, że rejestr postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone jest jawny, powszechnie dostępny, publikowany na stronie www.uokik.gov.pl. Abuzywność postanowień wpisanych do tego rejestru jest jednoznaczna, a zakaz stosowania w obrocie postanowień w nim zamieszczonych nie może budzić jakichkolwiek wątpliwości.

Art. 106 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy przewiduje możliwość nałożenia na przedsiębiorcę kary pieniężnej w wysokości nie większej niż 10% przychodu, osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary. Ustawa nie przesądza bezwzględnie wysokości kary nakładanej przez Prezesa UOKiK, który decyduje o tym w każdym konkretnym przypadku, kierując się założeniem, że sankcja musi spełniać zarówno funkcję represyjną, jak i prewencyjną (dyscyplinującą). Przy ustalaniu wysokości kar pieniężnych, o których mowa w art. 106-108, Prezes UOKiK powinien wziąć pod uwagę w szczególności okres, stopień oraz okoliczności naruszenia przepisów ustawy, a także uprzednie naruszenie przepisów ustawy (art. 111 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów).

W punkcie I.1 sentencji niniejszej decyzji Prezes Urzędu stwierdził stosowanie przez SGH praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, co daje podstawy do nałożenia na Uczelnię kary pieniężnej określonej w art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. W punkcie I.2 sentencji niniejszej decyzji Prezes Urzędu stwierdził stosowanie przez SGH praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, co również daje podstawy do nałożenia na Uczelnię kary pieniężnej określonej w art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. W niniejszej sprawie Prezes Urzędu uznał za zasadne nałożenie na Szkołę jednej kary pieniężnej za praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów opisane w punkcie I.1 i I.2 sentencji decyzji. Odstępując od wymierzenia kary za poszczególne praktyki Prezes Urzędu wziął pod uwagę, iż w niniejszej sprawie naganne działanie przedsiębiorcy polega na odesłaniu konsumentów do odpowiednich ogłoszeń co wyłącza obowiązek podania informacji o wysokości opłat w zawieranej na piśmie umowie ze studentem i prowadzi do naruszenia praw konsumenta. Istotą praktyki sformułowanej w pkt I.1 sentencji decyzji jest stosowanie postanowień wzorca umowy, które odsyłają studentów do tabel opłat w formie ogłoszenia. Tego rodzaju postanowienia zostały uznane za abuzywne przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów z względu na fakt, iż wyłączają po stronie uczelni obowiązek doręczania studentom wzorca (tabeli opłat), przez co student może pozostawać w niewiedzy co do wysokości obciążających go należności. Istota drugiej praktyki, sformułowanej w pkt I.2 sentencji decyzji, sprowadza się do nieudzielenia studentom w pisemnej umowie informacji na temat obciążających ich opłat za studia. W przypadku obydwu praktyk należy stwierdzić, iż wzorce umowne wykorzystywane przez Szkołę w stosunkach ze studentami nie określają wysokości opłat, lecz odsyłają w tym zakresie do tabeli opłat wprowadzonej zarządzeniem rektora. Tym samym, obydwa stwierdzone naruszenia godzą w ten sam interes konsumenta – w prawo do otrzymania pełnej, wyczerpującej i prawdziwej informacji na temat wszystkich warunków umowy tak, aby konsumenci mogli w pełni korzystać ze swoich praw, wykonywać obowiązki bez narażania się na sankcje. Wobec powyższego, zdaniem Prezesa UOKiK, uzasadnione jest dokonanie łącznej oceny praktyk opisanych w punkcie I.1 i I.2 sentencji decyzji na potrzeby rozstrzygnięcia o karze.

Przychód osiągnięty przez przedsiębiorcę w 2008 r. ustalony na podstawie oświadczenia złożonego przez Kwestora SGH z dnia 31 marca 2009 r. i Sprawozdania o przychodach, kosztach i wyniku finansowym za rok 2008 F-01/s wyniósł 155.811.000,00 zł (słownie: sto pięćdziesiąt pięć milionów osiemset jedenaście tysięcy złotych). Przy ustalaniu wysokości kary Prezes Urzędu przyjął jednak za podstawę obliczeń kwotę tego przychodu pomniejszoną o uzyskane przez Uczelnię dotacje z budżetu państwa, środki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków, dotacje na finansowanie działalności statutowej, środki na realizację projektów badawczych, projektów celowych, projektów lub przedsięwzięć określanych przez Ministra oraz środki na finansowanie współpracy naukowej z zagranicą tj. kwotę 67.892.500,00 zł (słownie: sześćdziesiąt siedem milionów osiemset dziewięćdziesiąt dwa tysiące pięćset złotych). Stosownie do zapisu art. 106 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy, maksymalna kara może stanowić 10 % przychodu, co stanowi kwotę 6.789.250,00 zł (słownie: sześć milionów siedemset osiemdziesiąt dziewięć tysięcy dwieście pięćdziesiąt złotych).

Ustalenie kary w przedmiotowej sprawie miało charakter dwuetapowy. W pierwszej kolejności Prezes Urzędu dokonał łącznej oceny wagi stwierdzonych praktyk i na tej podstawie ustalił kwotę bazową, stanowiącą podstawę do ustalenia wysokości kary, a następnie zważył czy w sprawie zaistniały okoliczności mogące mieć wpływ na wysokość kary – ustalonej kwoty bazowej.

W powyższym kontekście wzięto pod uwagę, iż naruszenie przez Uczelnię zbiorowych interesów konsumentów polega na wykorzystywaniu przy zawieraniu z konsumentami umów o naukę wzorca umownego, który – wbrew art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym - nie w pełni reguluje „warunki odpłatności za studia” oraz wyłącza po stronie uczelni obowiązek doręczania studentom wzorca (tabeli opłat). Stosowane przez stronę postępowania praktyki ujawniły się na etapie zawierania kontraktu, mając jednocześnie wpływ na etap wykonywania kontraktu. Na skutek stosowania niniejszych praktyk konsumenci nie otrzymują pełnej informacji o warunkach zawieranego kontraktu, co może prowadzić do stanu niewiedzy o pełnych kosztach pobierania nauki na studiach niestacjonarnych. Przyjęty przez Szkołę sposób powiadamiania studenta o wysokości opłat poprzez wydanie zarządzenia rektora nie czyni zadość obowiązkowi doręczenia konsumentowi wzorca i jednocześnie nie stanowi gwarancji, iż ta informacja do niego dotrze. Należy podkreślić, że z faktu istnienia utrudnień w zapoznaniu się z całokształtem uprawnień i obowiązków studenta wynika, iż z powodu niepełnej ich znajomości uciążliwe, a nawet niemożliwe może okazać się prawidłowe wykonywanie jego zobowiązań. W konsekwencji działanie Szkoły rodzić może ujemne skutki w postaci powstania u konsumenta zadłużenia w opłatach z powodu braku wiedzy o ich podwyższeniu. Zatem szkodliwość stosowanych przez Uczelnię praktyk należało określić jako znaczną.

Dokonując oceny wagi stwierdzonych naruszeń Prezes Urzędu zwrócił również uwagę na fakt, iż stosowane praktyki miały charakter długotrwały. Po pierwsze, niedozwolone postanowienie umowne tożsame z postanowieniami stosowanymi przez Szkołę zostało wpisane do rejestru postanowień wzorców umów wpisanych w dniu 5 października 2005 r. Uczelnia stosowała zaś kwestionowane postanowienia od dnia 18 czerwca 2007 r. i w dalszym ciągu je stosuje. Po drugie, obowiązek wynikający z art. 160 ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym istnieje od dnia wejścia w życie tej ustawy tj. od dnia 1 września 2005 r. Tymczasem Szkoła od dnia 18 czerwca 2007 r. posługuje się wzorcami naruszającymi wymogi z art. 160 ust. 3 powołanej ustawy.

Ocena stwierdzonych naruszeń pozwoliła Prezesowi Urzędu na stwierdzenie, iż łącznie waga naruszeń w przedmiotowej sprawie kształtuje się na poziomie 0,4 %

przychodu osiągniętego przez Uczelnię w 2008 r. Tym samym ustalona przez Prezesa Urzędu kwota bazowa stanowiąca równowartość 0,4 % przychodu osiągniętego przez Uczelnię wynosi 271.570,00 zł (słownie: dwieście siedemdziesiąt jeden tysięcy pięćset siedemdziesiąt złotych).

Jednocześnie, zdaniem Prezesa UOKiK, w sprawie nie występują okoliczności, które wpływałyby na ustalenie kary na wyższym lub niższym poziomie.

W ocenie Prezesa Urzędu wymierzona kara w wysokości 0,4 % przychodu uzyskanego przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie w 2008 r. i stanowiąca 4 % maksymalnego wymiaru kary przewidzianego w art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów jest adekwatna do stopnia naruszenia przepisów ww. ustawy i współmierna do możliwości finansowych Szkoły.

Biorąc pod uwagę powyższe - zdaniem Prezesa Urzędu - karze nakładanej niniejszą decyzją należy, z uwagi na konieczność podkreślenia naganności podejmowanych przez Uczelnię działań, nadać charakter represyjny, ze względu natomiast na potrzebę zapobiegnięcia zaistnienia podobnych sytuacji w przyszłości - charakter prewencyjny. Poza wymiarem indywidualnym, przedmiotowa kara powinna mieć również wymiar ogólny, tj. winna pełnić funkcję odstrasżającą i wychowawczą w stosunku do innych uczestników rynku.

Stąd należało orzec jak w punkcie II sentencji decyzji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c. – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury w Warszawie.

Zgodnie z art. 112 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów karę pieniężną należy uiszczyć w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji na następujące konto Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

NBP O/O Warszawa 51101010100078782231000000.

Przy dokonywaniu wpłaty na powyższe konto należy dopisać numer decyzji Prezesa UOKiK stanowiącej podstawę jej dokonania.

Otrzymuje:

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Al. Niepodległości 162

02-554 Warszawa